

فطرت بنیاد تربیت

رویکردی به تعلیم و تربیت اسلامی

دکتر رحمت اله مرزوقی

«هیأت علمی دانشگاه شیراز»

سیروس حدادنیا

«عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نورآباد ممسنی»

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	:	مرزوقی، رحمت‌اله، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	:	فطرت بنیاد تربیت : رویکردی به تعلیم و تربیت اسلامی/ تالیف رحمت اله مرزوقی، سیروس حدادنیا.
مشخصات نشر	:	تهران : آوای نور، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	:	۱۶۸ص: جدول.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۱۰۳-۰
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه.
عنوان دیگر	:	رویکردی به تعلیم و تربیت اسلامی.
موضوع	:	فطرت/ انسان‌شناسی
شناسه افزوده	:	حدادنیا، سیروس، ۱۳۵۵ -
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۳ ۶ف۴/۵/۲۱۶BP
رده بندی دیویی	:	۴۲/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۵۶۸۲۷۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فطرت بنیاد تربیت

رویکردی به تعلیم و تربیت اسلامی

تألیف: دکتر رحمت اله مرزوقی - سیروس حدادنیا

ناشر: انتشارات آوای نور

صفحه آرا: منیرالسادات حسینی

چاپ: دوم ۱۳۹۶

تیراژ: ۳۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۱۰۳-۰

تهران: خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان وحید نظری - پلاک ۹۹

تلفن: ۶ - ۶۶۹۶۷۳۵۵ / نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

قیمت ۱۳۵۰۰ تومان

انسان با فطرت عالمانه،

نخست خود را درک می‌کند و آنگاه به درک ربّ خویش نایل می‌شود

و به تقص و نیاز خود و کمال و غنای خالق خویش پی می‌برد.

حضرت امام خمینی رحمه الله علیه

فهرست مطالب

بخش اول: مفاهیم و مبانی	۹
مفاهیم انسان شناختی	۱۱
۱. روح	۱۲
۲. نفس	۱۳
۳. قلب	۱۴
۴. عقل	۱۵
۵. فطرت	۱۶
۵-۱. مفهوم‌شناسی فطرت	۱۷
۵-۲. فطرت و مفاهیم مشابه	۱۹
۵-۳. حقیقت فطرت	۲۱
۵-۴. راههای اثبات فطرت	۲۷
۵-۵. انواع فطرت	۳۱
۵-۶. خصائص فطرت	۳۸
۵-۷. انواع ادراک فطری	۴۴
بخش دوم: فطرت از دیدگاه اندیشمندان	۴۷
۱. فطرت از دیدگاه اندیشمندان غربی	۵۰
۲. فطرت از دیدگاه متفکران مسلمان	۶۹
بخش سوم: فطرت از منظر متون اسلامی	۹۹
۱. فطرت از منظر آیات قرآن کریم	۱۰۱
۲. فطرت از منظر نهج البلاغه	۱۲۶
۳. فطرت در صحیفه سجاده	۱۳۲

۴. جمع بندی دیدگاه متون اسلامی درباره فطرت ۱۳۷

بخش چهارم: دلالت‌های تربیتی ۱۴۱

۱. مفهوم‌شناسی تربیت ۱۴۳

۲. دلالت‌های تربیتی فطرت ۱۵۰

۳. عوامل و روش‌های عمومی پرورش فطرت ۱۵۴

۱- بیان داستان‌ها و قصه‌های جذاب و کودکانه است ۱۵۵

۲- روش مواجهه با طبیعت ۱۵۵

۳- استفاده کردن از اشعاری اخلاقی ۱۵۶

۴- جذاب نمودن تکالیف دینی ۱۵۶

۵- آموزگار عامل ایجاد شور و حس دینی ۱۵۷

۶- ترغیب دانش‌آموزان به خودفعالی ۱۵۷

۷- استفاده از روش گفتگو و پرسش و پاسخ ۱۵۷

۸- روش‌های پرورش خلاقیت ۱۵۸

۹- پرورش حس زیباشناسی و هنری ۱۵۸

۱۰- استفاده از تمثیلات و داستان‌های قرآنی ۱۵۹

منابع و مأخذ ۱۶۱

قال علی (ع)

«العَاقِلُ مَنْ وَعَظَتُهُ التَّجَارِبُ»

عاقل کسی است که تجارب دیگران او را پند دهد.

پیشگفتار

حمد و سپاس فراوان آفریدگار یگانه را که شأن پروردگاری‌اش ما را با سرمایه‌ها و امکانات درونی و بیرونی در این نظام خلقت، توفیقی مرحمت و ما را رهسپار تأملاتی هرچند اندک در اقیانوس بیکران معارف الهی‌اش در باب انسان، یعنی "خواص خلقت" خویش نمود، رهنمودن و ره سپردنی که انشاء الله به مددش نیز دل سپردن به وی، حاصل آید و آنگاه همه امور را اصلاح و الحمدلله و المنة.

و اما اینکه در این اثر ناچیز از حیث گستردگی معارف الهی در باب شناخت انسان، به مقوله و موضوعی بس مهم، یعنی «فطرت» پرداخته شده است که اگر چه به زعم استاد مطهری از "ام المعارف" اسلامی است، اما بدون اغراق می‌توان فراتر گفت که «فطرت»، "عصاره همه معارف اسلامی" است. چرا که با اتکاء به شناخت فطرت، تصویری الهی از آفرینش، دین، انسان، تربیت و تعالی حاصل می‌گردد و آدمی را بر جایگاه حقیقی خویش می‌نشانند و آنگاه می‌توان بانگ برآورد که آدمی موجودی ذاتاً الهی و دینمدار است و آن نیز به واسطه تعریف «فطرت مدارانه» از انسان است.

بدیهی است که آدمی که در زمره "سرمایه‌دارترین" موجود عالم است، در میان سرمایه‌های ذاتی و درونی خویش، از "سرمایه و ثروت الهی فطرت" که همه موجودیت اوست، برخوردار است. ثروتی که باید اولاً شناخته شود و ثانیاً به کار آورده

بخش اول: مفاهیم و مبانی ۸

شود. ثروتی که متاسفانه آنچنان که باید و شاید و یا همه جانبه به شناخت آن و به کار آوری آن پرداخته نشده است. موضوعی که اثر حاضر به دنبال آن است تا گامی هر چند کوچک در مسیر شناخت آن و چگونگی پرورش و به کارآوری آن، بردارد.

از منظر فطرت الهی، باید گفت که آدمی موجودی "بی‌رنگ" و "میان‌تهی"، آنچنان که برخی از فیلسوفان و روانشناسان غربی و شرقی پنداشته اند، نمی‌باشد. یعنی ماهیت ذاتی آدمی، بی‌رنگ نیست که هر رنگی را پذیرا باشد، بلکه آدمی دارای رنگ ویژه‌ای است که آن رنگ الهی است و تربیت اسلامی نیز به دنبال برجسته‌سازی و به بارآوری و به کارآوری این رنگ است که بالاتریداز احسن ترین رنگ‌ها است.

کوتاه سخن آنکه در باب این مقوله شگرف در عالم اسلامی و در بین متفکران مسلمان، اگرچه مباحث متنوعی مطرح شده است، اما باید اذعان نمود که این تتبع‌ها و بررسی‌ها، از حیث اهمیت و ارزش موضوع فطرت که تمام سرمایه الهی آدمی است، بسیار اندک و ناچیز است و حتی اثری که به نحو نظام مند و ارزشمند مباحث مطرح شده در باب آن را گردآوری و ساماندهی کرده باشد، نیز بسیار اندک و متاسفانه وجود ندارد.

امید است که این اثر بتواند فراتر از توجه به مبحث فطرت به عنوان "امامزاده‌ای" مقدس و سرراهی که در مسیر محققان و متفکران مسلمان قرار گرفته است و تقریباً به عنوان امری گذرا و حاشیه‌ای به آن نگریسته شده است، به بررسی تاریخی موضوع از منظر متفکران غربی و مسلمان و همچنین بررسی در متون اسلامی و با تاکید بر دلالت‌های تربیتی آن، بپردازد. امید است که این اثر که خود گامی مقدماتی در توسعه و تکمیل مباحث است، مورد توجه اندیشمندان، محققان، طلاب و دانشجویان قرار گرفته و بتواند سرآغازی برای تداوم بحث و بررسی و پژوهش، به ویژه با رویکردی تحلیلی و همچنین با تکیه بر دلالت‌های تربیتی آن باشد، انشاء الله. در خاتمه عاجزانه منتظر توصیه‌ها، رهنمودها و ارشادات خوانندگان عزیز این اثر به آدرس زیر هستیم تا برای همیشه ما را منت‌دار خویش سازند:

